

Мельничук Н. Ю.

Национальная академия статистики, учета и аудита

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ БЮДЖЕТНОГО МЕНЕДЖМЕНТА В УКРАИНЕ

Резюме

В статье рассмотрены теоретические основы осуществления бюджетного менеджмента на современном этапе развития. Выделены и охарактеризованы основные составляющие бюджетного менеджмента. Исследована трактовка сути дефиниции «бюджетный менеджмент» отечественными учеными. Предложен собственный подход понимания сути исследуемой категории. Доказано, что базой для развития бюджетного менеджмента являются его функции и принципы.

Ключевые слова: управление, бюджет, органы управления, бюджетный менеджмент, функции бюджетного менеджмента, составляющие бюджетного менеджмента.

Melnychuk N. Yu.

National Academy of Statistics, Accounting and Auditing

CONCEPTUAL BASIS OF BUDGET MANAGEMENT OF UKRAINE

Summary

The article deals with the theoretical principles of budget management at the present stage of development. The main components of budget management are allocated and described. The interpretation of essence definition «budget management» by various domestic scientists is studied. An own approach due to the studied category understanding is proposed. It is stated that budget management development is based on its functions and principles.

Keywords: management, budget, authorities, budget management, functions of budget management, budgetary management constituents.

УДК 336.71

Сас Х. І.

Університет банківської справи

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНТИКРИЗОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У КОМЕРЦІЙНИХ БАНКАХ УКРАЇНИ

У період економічної нестабільності актуальності набирають питання антикризового управління, зокрема: місце уряду, центрального банку у співпраці з банком для ефективного існування. У статті проаналізовано вплив держави на діяльність банківської установи у період кризи. Розглянуто різні види державного антикризового регулювання. Проаналізовано роль антикризової діяльності ззовні.

Ключові слова: антикризове регулювання, грошово-кредитна політика, банківський нагляд, ризик, криза.

Постановка проблеми. Високі економічні результати і хороший соціальний рівень життя населення державі безпосередньо залежить від ефективності роботи і фінансового стану банків, фінансування та обслуговування ними суб'єктів економічної діяльності. В сьогоденних умовах робота банків проводиться у важких умовах. Зокрема, зовнішніми дестабілізуючими чинниками, насамперед, можна назвати: девальвацію національної грошової одиниці, підвищення облікової ставки НБУ до 30%, обов'язковий продаж експортної виручки (75%), заборону на дострокове вилучення депозитів населенням тощо.

Це питання є актуальне нині в Україні. У важких макроекономічних умовах (процеси зниження виробництва ВВП поєднуються із значним зростанням цін) необхідним є створення тактичного плану грошово-кредитної політики, який повинен містити в собі перелік заходів щодо зниження інфляції та підтримки економічного зростання. Для подолання кризи і забезпечення цілової стабільності Національному банку необхідно проводити стратегічно і тактично виважену монетарну.

Тому важливою є ефективна підтримка держави, зокрема забезпечення стабільності за умови розробки і використання антикризової політики, яка покликана на передбачення та зменшення наслідків криз.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сьогоденний день надзвичайно широко в наукових працях та економічній літературі аналізується питання антикризового регулювання економіки. Такі зарубіжні науковці, як А. Деміргук-Кунт, Е. Детражіа, Дж. Гарсія, Дж. Капріо, Р. Крознер, К.-Дж. Ліндгрєн, Є. Назарова, А. Тавасієв, приділили увагу проблемам управління кризовими ситуаціями у банківській сфері. Велику кількість наукових робіт присвячено проблемі антикризового управління та регулювання діяльності банків, серед вітчизняних науковців-економістів це Г. Багратян, О. Барановський, Смовженко Т., Кузнецова А., О. Власюк, М. Волянська, В. Коваленко, О. Коренева, О. Кравченко, О. Крухмаль, В. Міщенко, М. Пацера, І. Скоропад та ін., проблеми антикризової політики Національного банку України у контексті проведення ним грошово-кредитної політики досліджували Б.П. Адамик,

Т.С. Бакуліна, О.В. Дзюблюк, Б.С. Івасів, В.В. Коваленко, В.І. Міщенко, М.Ф. Пуховкіна, М.І. Савлук, А.М. Мороз, О.І. Береславська.

Та, незважаючи на численні дослідження різних сторін та напрямів антикризового регулювання економіки, окремі питання щодо подальшого регулювання вдосконалення діяльності банківської системи державою в сучасних умовах господарювання недостатньо вивчені і вимагають ґрунтовного дослідження.

Метою статті є детальне вивчення теоретичної складової антикризового регулювання комерційними банками з боку держави, НБУ, аналіз ефективності державного антикризового регулювання, визначення переваг та недоліків державного антикризового регулювання і розробка рекомендацій щодо можливих варіантів його корегування.

Виклад основного матеріалу. У 2014 році перед фінансовою системою постали нові виклики. Уся діяльність в межах України здійснювалася у надзвичайно складних політичних та макроекономічних умовах. Україна пережила небувалий випадок: поєднання політичної, фінансово-економічної та банківської криз. Такі внутрішні та зовнішні шоки, а також ескалація конфлікту на сході країни негативно вплинули на розвиток економіки, різко знизивши довіру населення та впевненість у майбутньому. Спостерігалось загальне скорочення економічної активності по всій країні. Інфляція стрибнула до 25 відсотків річних, що призвело до знецінення національної валюти – гривні практично вдвічі своєї вартості щодо долара США. Вищеперелічені події підвели банки до погіршення якості кредитного портфеля, що підштовхнуло до створення додаткових резервів. У 2014 році відрахування в резерви банками стало визначальним чинником збитковості банківської системи [1].

У річному звіті НБУ за 2014 рік проаналізовано наступні результати роботи комерційних банків і звітний період можна охарактеризувати таким чином:

1) збільшення частки недіючих кредитів, це у свою чергу спровокувало зростання збитковості банківської системи на 53 млрд грн;

2) значне скорочення ресурсної бази банків через вплив депозитів домогосподарств та не фінансових корпорацій (банки втратили третину депозитного портфеля);

3) зменшення обсягу кредитів у національній валюті на 13%, а в іноземній – на 46%);

4) у зв'язку із втратою платоспроможності у 33 банки було введено тимчасову адміністрацію чи переведено на стадію ліквідації. (що становить 10,1% загальних активів банківської системи) [2].

Отже, розвиток економіки безпосередньо залежить від стану банківської системи. Тому необхідною умовою для економічного зростання є забезпечення стійкості самих банків. У всіх країнах запобіганню банківських криз приділяється велика увага, і держава надає істотну підтримку банкам в умовах кризи, бере участь у відновленні діяльності та довіри до них.

Для вирішення цього роду проблеми покликане антикризове регулювання – макроекономічна категорія, що охоплює заходи організаційно-економічного і нормативно-правового впливу з боку держави. Ці заходи насамперед спрямовані на захист від кризових ситуацій, запобігання банкрутству або ліквідацію у випадках недоцільності його подальшого функціонування. Здійснюється на рівні державних органів, основою функцією є формування

законодавчо-нормативної бази, а також здійснення антикризових процедур у необхідний момент. Пріоритетні напрями антикризового регулювання економіки мають розроблятися і затверджуватися вищими органами управління країною.

Основними формами антикризового управління залежно від рівнів є:

1) державне антикризове управління, яке реалізується шляхом регулювання фінансово-економічних процесів з метою стабілізації грошово-кредитного ринку й банківської системи, захисту інтересів вкладників і кредиторів, забезпечення фінансової безпеки держави;

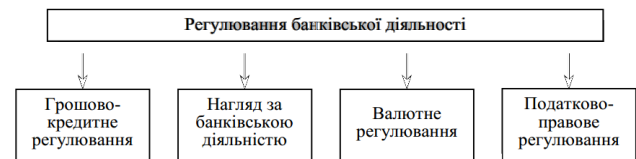
2) антикризове регулювання з боку НБУ як система антикризових правових й нормативних актів, спрямована на відновлення ліквідності й платоспроможності банківського сектора економіки та довіри до нього з обмеженнями щодо відтоку депозитів, зниження обсягів капіталу та якості активів на основі вдосконалення підходів до банківського регулювання і нагляду;

3) антикризове управління проблемними й нежиттєздатними банками з боку ФГВФО, яке передбачає формування антикризових заходів щодо відшкодування депозитів у разі настання ситуації їх недоступності та розробки антикризових програм у разі віднесення банків до категорії «проблемних» або «нежиттєздатних» [3].

Діяльність окремого банку, і ФГВФО, і НБУ, і держави покликана на виконання основного завдання антикризового управління – раннього розпізнавання ознак кризових ситуацій. Адже чим швидше буде розпізнана проблема, тим більше шансів є її ефективно та оперативно подолати, поки вона не набрала розмаху.

Пріоритетними завданнями уряду з подолання кризи в Україні є: досягнення макроекономічної стабілізації; недопущення зниження рівня життя населення; сприяння розвитку підприємництва; стимулювання інвестиційної діяльності; підтримка реального сектору економіки; стабілізації соціально-економічного стану країни.

Процес регулювання банківської діяльності охоплює такі напрями: грошово-кредитне регулювання, банківський нагляд, валютне регулювання, податкове та правове регулювання (рис. 1).

Грошово-кредитне регулювання відповідає за підтримку стабільності національної грошової одиниці, що виконує з-поміж інших функцію забезпечення стабільності банків.

Банківський нагляд передбачає регулювання за банківською системою у питаннях створення і ліцензування банків, висвітлення інформації для потенційних клієнтів та інвесторів щодо загальних показників діяльності банків; здійснення внутрішнього та зовнішнього аудиту тощо. Завданням банківського нагляду є забезпечення мінімізації ризиків з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників комерційних банків.

Валютне регулювання переслідує мету – підтримка зовнішньої стабільності національної валюти відповідно до завдань монетарної політики.

Податково-правове регулювання контролює дотримання законності в діяльності банків. Функції даного виду регулювання здійснюють податкова служба, міліція, прокуратура, СБУ [на основі джерела 4].

Отже, виходячи із вищесказаного, нині, враховуючи рівень розвитку банківського сектору та в умовах ринкової економіки, одним із визначальних факторів впливу на механізми державного регулювання банківської діяльності є політика Національного банку України, який є основним суб'єктом забезпечення стійкості банківської системи України.

Основний вплив держави як регулятора макроекономічних процесів на банківську систему здійснюється через центральний банк, який виступає головним органом державного регулювання макроекономічних процесів за допомогою грошово-кредитних методів.

Антикризове регулювання не можливо здійснювати без інструментів, які на макроекономічному рівні доцільно класифікувати на адміністративні та фінансові (або ринкові).

Адміністративні інструменти представлені як обмежувальні заходи превентивного характеру з боку НБУ, зокрема: регулювання валютних операцій, обмеження валютних інтервенцій НБУ, регулювання процентних ставок, особливі умови функціонування санаційного й державних банків тощо.

Фінансові інструменти пов'язані із здійсненням з боку НБУ рефінансування, та надання фінансової допомоги та гарантійних відшкодувань за депозитами у разі настання їх недоступності.

Організаційні антикризові інструменти – це здійснення трансформаційних заходів у функціонуванні банківської системи, її організаційна перебудова на загальнодержавному, регіональному й локальному рівнях.

Реструктуризаційні антикризові інструменти – це комплекс заходів, спрямованих на структурну перебудову, зміну організаційно-правових форм функціонування та покращення фінансової стійкості банківської системи.

Сутність державного регулювання банківської діяльності полягає в тому, що механізм регулювання здійснюється перш за все у межах банківської системи та виражається у впливі центрального банку на комерційні [5].

При формуванні концепції антикризового управління в банківському секторі доцільно враховувати вплив монетарних інструментів, які використовує Національний банк України для стабілізації грошово-кредитного ринку.

Розглянувши практику регулювання банківської діяльності, варто зазначити, що в нашій країні триває процес формування механізмів системи державного нагляду й регулювання, який необхідно наблизити до європейської практики. Тому притаманний ряд негативних моментів, зокрема: проблеми, пов'язані з конкретним інструментом; низька ефективність у вирішенні проблеми зайнятості; чутливість до впливу зовнішньоекономічних процесів; зростання інтернаціоналізації банківської сфери підсилює її незалежність від центрального банку; знижуючи ефективність національної монетарної політики; через взаємозалежність ланок національної економіки вплив відчувають не тільки ті, на кого він спрямований, тощо.

Нині питання здійснення грошово-кредитного регулювання є досить актуальним, адже завдяки

йому є можливість відкоригувати ті дисбаланси, які наявні в економіці України. В якості основного інструменту протидії прискоренню темпів інфляції використовується підвищення процентних ставок. Облікову ставку було поетапно збільшено з 6,5% до 14,0%, зазнали суттєвого зростання ставки за активними та пасивними операціями Національного банку.

На сучасному етапі основними завданнями процентної політики є створення стимулів для відновлення позитивної динаміки депозитів в банківській системі, сприяння збалансуванню валютного і міжбанківського кредитного ринків, зниження інфляції та недопущення зменшення мотивації банків до кредитування реального сектору. Виконання цих завдань передбачає: підтримання позитивного реального рівня ставок за активними операціями Національного банку, в умовах режиму гнучкого обмінного курсу облікова ставка ставатиме головним інструментом регулювання ринку, а зміна її рівня сигналізуватиме про напрям монетарної політики.

Висновки. Державна політика регулювання кризових ситуацій полягає в мінімізації економічного і соціального збитку. Антикризове регулювання повинне спрямовуватися на прийняття системи управлінських рішень та реалізації заходів щодо діагностики, попередження, нейтралізації і подолання кризових явищ та їх причин у банківському секторі, тобто повинне охоплювати усі стадії кризового стану, а також моніторинг та попередження у посткризовий період.

Варто зазначити, що грошово-кредитна політика Національного банку України не завжди є ефективною. Хороші результати можливі у випадку впровадження та здійснення антикризової роботи тому необхідно поліпшення за рахунок впровадження антикризового менеджменту на рівні НБУ.

Стабільність економіки України значною мірою залежить від політики та дій уряду України, спрямованих на реформування адміністративної, фінансової та правової систем, а також економіки в цілому. Унаслідок проведення такого роду роботи в Україні з'являються ризики, яких не існує в умовах більш розвинених ринків. Українська економіка також залежить від коливань на світових ринках та темпів розвитку світової економіки.

Тому антикризове регулювання повинне бути на усіх етапах функціонування і розвитку комерційного банку. А вміння передбачати, розпізнавати кризу, яка наближається, повинно визначати ефективність управлінських рішень. Побудова стабільної банківської системи, яка слугувала б двигуном економічного зростання, залишається однією з основних цілей для Національного банку України та передбачає структурні зміни в банківській системі, посилення її системної стійкості та ефективності.

Аналізуючи ризики вітчизняних комерційних банків на сучасному етапі, необхідно враховувати надзвичайно великий перелік негативних факторів: стагнацію реального сектору економіки, монополізація економіки; проблеми платіжного балансу внаслідок активного виведення капіталу, низьких прямих іноземних інвестицій та затримок з міжнародним фінансуванням; труднощі наповнення бюджету, значне падіння попиту; ланцюгова хвиля банкрутств банків; дефіцит довіри населення через неспроможність уряду виконати свої обіцянки.

Список літератури:

1. Проект Комплексної програми розвитку фінансового ринку України до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nssmc.gov.ua/fund/development/cprog/>.
2. Річний звіт НБУ за 2014 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=17568764>.
3. Жовтанецька Я.В. Механізм антикризового управління діяльністю банків / Жовтанецька Я.В. // БІЗНЕСІНФОРМ. – 2015. – Випуск № 6. – С. 187-192.
4. Любунь О.С., Раєвський К.Є. Банківський нагляд. – К. : ЦНЛ, 2005. – 416 с.
5. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні : затверджена постановою Правління Національного банку України від 28.08.2001 р. № 368 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
6. Серпенінова Ю.С. Розвиток державного регулювання ліквідності банків / Серпенінова Ю.С. // Вісник СНАУ. Серія «Економіка і менеджмент». – 2009. – № 8(37). – С. 110-113.

Сас Х. И.

Университет банковского дела

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К АНТИКРИЗИСНОМУ РЕГУЛИРОВАНИЮ В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ УКРАИНЫ

Резюме

В период экономической нестабильности актуальность приобретают вопросы антикризисного управления, в частности: место правительства, центрального банка в сотрудничестве с банком для эффективного существования. В статье проанализировано влияние государства на деятельность банковского учреждения в период кризиса. Рассмотрены различные виды государственного антикризисного регулирования. Проанализирована роль антикризисной деятельности извне.

Ключевые слова: антикризисное регулирование, денежно-кредитная политика, банковский надзор, риск, кризис.

Sas H. I.

Banking University

THEORETICAL APPROACHES TO CRISIS REGULATION IN COMMERCIAL BANKS OF UKRAINE

Summary

Questions of crisis management are extremely important. Principal is the cooperation between the government and banks. In the article author analyzed influence of government and National bank of Ukraine on banking institutions in crisis. The author also emphasizes the various types of government crisis management.

Keywords: crisis management, monetary policy, banking supervision, risk, crisis.

УДК 336.201

Ткачик Л. П.

Ткач І. В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОЦІНКА ТА КРИТЕРІЇ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ В УКРАЇНІ

У статті розкрито сутність податкового навантаження на суб'єкти господарювання в Україні. Проведено аналіз та порівняння аналогічних показників країн – членів Європейського Союзу та сусідніх з Україною держав. Крім того, проведена критична оцінка результатів порівняльного аналізу. На основі даних, отриманих під час роботи, запропоновано деякі напрями змін, що необхідні для підвищення ефективності податкового навантаження.

Ключові слова: податкове навантаження, податкова система, податковий тягар, податкові надходження, оптимізація, податкова реформа.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Характеристика сучасних умов господарювання полягає у високому рівні глобалізаційних та інтеграційних процесів, відбувається постійне зростання рівня відкритості економік різних країн. Ці процеси ще раз підтверджують необхідність ефективної організації податкової системи, яка б характеризувалася високою конкурентоспроможністю та сприяла формуванню позитивного іміджу країни у світовому економічному просторі. Фіскальний вплив податкової системи на економіку

країни можна оцінити за допомогою показника податкового навантаження. Аналіз цього показника дасть змогу провести податкові реформи, виявити сфери надлишкового податкового тиску та знайти оптимальний рівень податкового навантаження, який дасть змогу задовольнити потреби соціально-економічного розвитку.

Науково-прагматичну проблематику з питань податкового навантаження висвітлено у працях таких українських науковців, як: В. Андрущенко, В. Валігура, О. Данілов, Л. Демиденко, Т. Єфименко,